

ARKUSZ OBSERWACYJNY DLA RODZICA

CO ŚWIADCZY O DOJRZAŁOŚCI SZKOLNEJ MOJEGO DZIECKA

Szanowni Państwo,

Arkusz obserwacyjny „Co świadczy o dojrzałości szkolnej mojego dziecka” pozwala rozeznaczyć się rodzicowi w obszarze gotowości swojego dziecka do podjęcia nauki w klasie pierwszej. Przedstawiamy w nim umiejętności dziecka, które są istotne podczas opanowywania podstawowych technik szkolnych oraz przyczyniają się do dobrego funkcjonowania w roli ucznia.

Jeżeli któryś ze wskazanych obszarów (np. obserwacja rozwoju motoryki małej, ocena wzrokowego itd.) wydaje się być trudny dla dziecka, obserwujecie Państwo, że nie jest w stanie wykonać większości z proponowanych zadań - warto jest wspierać i trenować z dzieckiem osłabione umiejętności, aby ułatwić dziecku dobry start w szkole.

Proponujemy także zapoznać się z naszym **Poradnikiem Dla Rodziców „Czy moje dziecko jest gotowe do szkoły? Jak mogę pomóc mu przygotować się do pierwszej klasy?”**.

Poradnik dla Rodziców szczegółowo opisuje umiejętności niezbędne do rozpoczęcia nauki w szkole, wyjaśnia czemu są ważne oraz wskazuje, w jaki sposób rodzice mogą wspierać osłabione obszary rozwojowe (umiejętności).

Z Poradnika dla Rodziców można korzystać również fragmentarycznie, czyli - wybieramy konkretny rozdział (dotyczący danego problemu), który wskaże nam, jak wspierać dany obszar rozwojowy (np. sprawność grafomotoryczną, mowę itd.).

Ważne, by obserwacji dziecka dokonywać na przestrzeni pewnego czasu, nie za jednym razem (ze względu na wpływ różnych zmiennych dodatkowych jak np. zmęczenie, złe samopoczucie czy niewyspanie). Kontakt z dzieckiem powinien być ciepły emocjonalnie, swobodny, najlepiej w formie zabawy. Warto korzystać także z wiedzy z ostatnich kilku tygodni, podczas których obserwowaliśmy dziecko w różnego rodzaju aktywnościach (np. jazda na rowerze, kontakt z kolegami).

Życzymy Powodzenia 😊

1. Obserwacja rozwoju motoryki dużej (sprawności i koordynacji ruchowej):

Obserwujemy dziecko podczas normalnych i codziennych aktywności ruchowych (w domu, na podwórku).

Oceniamy: koordynację ruchową, zwinność, płynność ruchów.

Dziecko 6-7 letnie powinno umieć naprzemiennie skakać, utrzymywać równowagę chodząc wzdłuż linii. Korzystać z huśtawki, zjeżdżalni, jeździć na rowerze.

Obserwujemy i bierzemy pod uwagę takie czynności jak:

- chodzenie po schodach,
- bieganie,
- skakanie (na obu nogach, na jednej nodze),
- chodzenie po linii (narysowanej linii, sznurku itp.) utrzymując równowagę,
- stanie na jednej nodze np. jak bocian,
- stanie na jednej nodze z zamkniętymi oczami,
- wspinanie się,

- huśtanie na huśtawce,
- jazda na rowerze,
- kopanie piłki,
- rzucanie i łapanie piłki.

2. Obserwacja rozwoju motoryki małej (sprawności manualnej dłoni i palców w zakresie czynności manipulacyjnych, samoobsługowych i grafomotorycznych takich jak rysowanie, malowanie, wycinanie):

Oceniamy: koordynację ruchów rąk, sposób trzymania przyrządów pisarskich (kredki, ołówka, długopisu), precyzję i płynność ruchów, jakość czynności i wytworów (np. rysunków, prac plastycznych, umiejętności nawlekania koralików na nitkę, chwytania małych, drobnych przedmiotów itd.).

Umiejętności manualne możemy sprawdzić obserwując je w życiu codziennym, odpowiadając sobie na poniższe pytania:

- czy dziecko potrafi zapinać guziki?
- czy dziecko potrafi zrobić supełek?
- czy potrafi wiązać sznurówki?
- czy potrafi wyciąć prostą figurę geometryczną?
- czy umie odwzorować figury geometryczne?
- czy dziecko umie wyciąć pofalowaną linię?
- czy dziecko potrafi rysować po linii przerywanej, po śladzie?
- czy dziecko kolorując stara się nie wychodzić poza linię?
- czy umie przejść labirynt nie dotykając linii?

Obserwujemy takie czynności jak:

- przerysowywanie prostych figur geometrycznych,
- rysowanie szlaczków,
- rysunek dowolny bądź na zadany temat,
- kolorowanie obrazków (obserwujemy dziecko przy pracy, jakim chwytem trzyma kredkę, w jaki sposób prowadzi linie, czy wypełnia całe pole, czy wychodzi poza linię i jak bardzo, z ilu kolorów korzysta, jak silny jest nacisk kredki na kartkę),
- wycinanie,
- nawlekanie koralików (czy potrafi nawlec koraliki na nitkę),
- narysuj drogę wyjścia z labiryntu (można znaleźć wiele różnych labiryntów w Internecie do wydrukowania).

3. Rozwój mowy:

Oceniamy:

- w jaki sposób dziecko wypowiada proste i złożone słowa, czy opuszcza, przestawia, bądź zniekształca głoski w wyrazach,
- poprawność artykulacyjną (czy wszystkie głoski są wypowiedane w prawidłowy sposób),
- umiejętności komunikacyjne (czy inicjuje i podtrzymuje konwersację, potrafi zadawać pytania, potrafi udzielać konkretnych odpowiedzi),
- rozumienie mowy (rozumie polecenia i instrukcje, rozumie treść czytanej bajki, poprawnie odpowiada na pytania dotyczące przeczytanych informacji),
- zasób słownictwa (potrafi tworzyć definicje, szybko zapamiętuje nowe słowa, nazywa emocje i uczucia, używa wyrazów we właściwym znaczeniu),
- umiejętności składniowe (złożoność i poprawność budowanych zdań),
- fleksję i słowotwórstwo (odmiana części mowy oraz rozumienie zasad rządzących wyrazami należącymi do tej samej rodziny).

Dziecko 6-7 letnie powinno:

- mieć już utrwaloną poprawną wymowę wszystkich głosek,
- mieć opanowaną technikę mówienia (wyraźna, płynna mowa),
- rozumieć i adekwatnie reagować na proponowane aktywności lub polecenia (również te złożone np. *narysuj kwiatek, który będzie miał dwa płatki czerwone a trzy żółte*),
- umiejętnie wyrażać myśli, konstruować wnioski,
- budować złożone wypowiedzi, zachowując logiczną całość, spójność oraz zwracając uwagę na następstwa przyczynowo – skutkowe,
- posiadać na tyle bogaty zasób słownictwa, aby mogło w swobodny i satysfakcjonujący sposób wyrażać swoje opinie, prośby oraz podtrzymywać konwersację,
- formułować pytania oraz zgłaszać trudności osobom w swoim otoczeniu,
- aktywnie uczestniczyć w dialogu, dostosowywać język do sytuacji i statusu swojego rozmówcy (*inaczej rozmawiać z siostrą, a inaczej z panią nauczycielką lub lekarzem*).

Przykładowe sytuacje, w których możemy sprawdzić umiejętności dziecka:

- opisywanie ilustracji, odpowiadanie na dodatkowe pytania,
- układanie i opowiadanie 4 – elementowej historyjki obrazkowej,
- odpowiadanie na pytania dotyczące wysłuchanego tekstu opowiadania,
- opowiadanie własnymi słowami, czego dotyczył czytany tekst; sprawdzamy, czy dziecko zapamiętuje istotne informacje, czy zrozumiało sens przekazu; oceniamy, czy dziecko nie ma problemu z organizacją treści wypowiedzi, czy opowiadanie jest w logiczny sposób uporządkowane,
- wykonywanie złożonych poleceń np. podczas porządkowania zabawek: *Niebieski samochód postaw obok pudełka, a czerwony postaw przed pudełkiem; podczas kolorowania ilustracji: Znajdź na obrazku dwa takie same domki i pokoloruj ich dachy brązową kredką, wskaż ołówkiem, który z narysowanych wieżowców jest najniższy.*
- układanie i odgadywanie zagadek,
- poprawianie błędów gramatycznych i niedorzeczności w wysłuchiwanym zdaniach np. *Latem dzieci zjeżdżają z górki na nartach; Dwa dziewczynki bawią się lalkami; Mama i tata idzie do pracy, Porcelanowa miska spadł ze stołu, Twoja piłka leży za kanapem,*
- zabawa „Co powiesz, kiedy będziesz chciał/a...” np. *Żeby babcia kupiła ci ulubioną gazetkę, Spotkać się w sobotę z kolegą, Sam wybrać prezent dla kolegi, Zapropionować koleżance poczęstowanie się chrupkami...*

4. Analiza i synteza słuchowa:

Oceniamy:

- analizę i syntezę sylabową (dzielenie wyrazu na sylaby oraz składanie wyrazu z wysłuchiwanym sylab),
- zdolność rozpoznawania rymów (wymyślanie rymów, dobieranie par rymujących się wyrazów z pomocą obrazków),
- zdolność różnicowania wyrazów o podobnym brzmieniu np. *pies – piec, kura - góra,*
- dostrzeganie podobieństw między słowami, *KAnapa – KAmiera; paLEC - maLEC,*
- analizę i syntezę głoskową (wyodrębnianie głosek w wyrazie, łączenie głosek w wyraz),
- czy dziecko rozumie i poprawnie używa pojęć: zdanie, wyraz, sylaba, głoska, litera,
- czy dziecko bez trudu uczy się wierszyków i czy potrafi podczas ich odtwarzania zachować rytm i melodię.

6-7 latek powinien umieć:

- dzielić zdanie na wyrazy,

- rozróżniać układy rytmiczne i naśladować je np. *3 klaśnięcia - 1 klaśnięcie - 2 klaśnięcia, lub: 2 podskoki – 1 podskok - 2 podskoki - 1 podskok,*
- poprawnie różnicować głoski w wyrazie i w sylabach, zauważać podobieństwa i różnice w budowie wyrazów,
- rozpoznawać pierwszą i ostatnią głoskę w wyrazie (jaką głoskę słyszysz na początku słowa *tuba, ster, usta, antena*, jaka głoska jest na końcu wyrazu *but, słoik, ananas, leki, wata,*
- łączyć sylaby i głoski w wyrazy, rozumieć polecenia: „podziel wyraz *sałata* na sylaby” (*sa-ła-ta*); „podziel wyraz *dom* na głoski” (*d-o-m-e-k*)

Przykłady do sprawdzenia umiejętności:

- wymień trzy wyrazy, które rozpoczynają się od określonej głoski np. *k*,
- znajdź obrazki, których nazwy kończą się taką samą głoską,
- policz sylaby w wyrazie np. *kolega, kapcie, sok, stonoga, helikopter,*
- mówimy zdanie i pytamy, jaki wyraz jest trzeci w tym zdaniu,
- dyktujemy wolno głoski np. *s-k-l-e-p, b-a-n-a-n-y,* a dziecko składa z nich wyraz,
- prosimy, żeby dziecko powiedziało, z jakich głosek składa się wyraz,
- przestawiamy sylaby w wymawianych słowach 2 - sylabowych i prosimy, żeby dziecko zamieniło sylaby np. *TY-KO (koty), DY – LO (lody), MA-DA (dama),*
- odnajdowanie słowa w wyrazie np. bu**RAK**, KOT**l**ety, ST**O**łek.

WAŻNE: w ćwiczeniach słuchowych, musimy zwrócić uwagę na fakt, że w języku polskim głoski tracą dźwięczność na końcu wyrazu, zatem wyraz *JEŻ* kończy głoska */sz/*, a na końcu wyrazu *WÓZ* słyszymy */s/*. Jeśli dziecko tak wymawia głoski na końcu wyrazu – to robi to poprawnie.

5. Pamięć słuchowa bezpośrednia:

Nazywana pamięcią świeżą, pozwala dziecku zapamiętywać i natychmiast odtwarzać usłyszany materiał.

Oceniamy:

- ✓ Sprawdzamy czy dziecko potrafi powtórzyć po nas zdania:
  - *Karol bawi się samochodami.*
  - *Tomek był wczoraj w kinie, a Magda na spacerze.*
  - *Chłopiec wyszedł z tatą na spacer, chociaż pogoda nie zachęcała do opuszczania domu.*
- ✓ Sprawdzamy, czy dziecko zapamiętuje dwa lub trzy polecenia jednocześnie:
  - *Zanieś książkę do kuchni, połóż ją na stołku, następnie przynieś żółty kubek, który stoi na blacie.*
  - *Sprawdź, czy się skończyło pranie, a wracając przynieś mi butelkę wody.*

Jak ćwiczyć?:

- powtarzamy zdania od prostych do bardziej złożonych (dziecko nie może zmieniać szyku wyrazów w zdaniu, ani zastępować słów wyrazami bliskoznacznymi),
- bawimy się w zapamiętywanie powiększającej się liczby powtarzanych wyrazów, mogą należeć do jednej kategorii np. zwierzęta: *kot, kot-pies, kot–pies-ryba, kot-pies-ryba-owca, kot-pies-ryba-owca-mała, kot-.....,*
- zapamiętujemy kolejność poleceń, „Co mam zrobić?” (np. *najpierw wyrzucić papierek, potem sprawdzić, jaka jest pogoda, następnie zanieść bluzę do szafy*).

6. Ocena spostrzegania wzrokowego:

Oceniamy: poziom spostrzegania wzrokowego dziecka.

Zwracamy uwagę na zainteresowania dziecka, czas skupienia uwagi na bodźcu wzrokowym w czasie zabawy. Określamy zdolność do rozkładania na elementy podstawowych wrażeń wzrokowych (obrazów otoczenia np. w formie puzzli czy pociętego obrazka, figur złożonych, pisma) oraz ponownego ich połączenia. Obserwujemy, czy dziecko zauważa różnice i podobieństwa między obrazkami, przedmiotami, dostrzega szczegóły ilustracji.

6-7 latek powinien odwzorować poprawnie prosty wzór, odtworzyć konstrukcję z klocków (kilkanaście elementów), ułożyć bardziej złożone puzzle, prawidłowo różnicować kształty. Wiele dzieci pod koniec zerówki prawidłowo rozróżnia niektóre litery i cyfry. Zaznaczamy jednak, że dziecko, które nie zaczęło edukacji w klasie pierwszej nie musi jeszcze czytać ani pisać zdaniami.

Obserwujemy takie czynności jak:

- dostrzeganie różnic i podobieństw między obrazkami, przedmiotami,
- dostrzeganie szczegółów ilustracji,
- wyodrębnianie pewnych kształtów spośród całości,
- odwzorowywanie pewnych kształtów za pomocą rysunku,
- układanie puzzli, mozaik, wzorów,
- układanie konstrukcji z klocków (np. według wzoru),
- narysuj drogę wyjścia z labiryntu (można znaleźć wiele różnych labiryntów w Internecie do wydrukowania),
- oceniamy spostrzeganie wzrokowe oraz mowę poprzez poproszenie dziecka, aby powiedziało co obrazek przedstawia,
- oglądanie książeczek (czy wasze dziecko domaga się oglądania książeczek, obrazków, czy je komentuje, wraca do swoich ulubionych książeczek, prosi o ich czytanie).

7. Orientacja kierunkowo - przestrzenna:

Oceniamy: czy dziecko posiada zdolność oceny kierunków i stron na płaszczyźnie, w przestrzeni oraz schemacie własnego ciała.

Dziecko powinno odróżniać stronę prawą od lewej odnośnie schematu swojego ciała i w przestrzeni oraz prawidłowo określać relacje w przestrzeni: pod, nad, za, na, obok, między, przed.

Obserwujemy takie czynności jak orientacja:

- a) W schemacie ciała np.:
  - podnieś prawą rękę,
  - dotknij lewego np. ucha, kolana,
  - podskocz na prawej nodze.
- b) W przestrzeni np.:
  - posadź misia pod krzesłem,
  - posadź misia na krześle.
  - posadź misia obok krzesła,
  - posadź misia za krzesłem,
  - posadź misia przed krzesłem itp.
- c) Czasowo-przestrzenna:
  - wymień kolejno dni tygodnia,
  - jaki jest dzisiaj dzień?
  - jaki będzie jutro dzień?
  - jaki był wczoraj dzień?

8. Matematyka:

Oceniamy: umiejętności dziecka w zakresie liczenia, porównywanie zbiorów, dodawania i odejmowania.

Dziecko gotowe do pierwszej klasy powinno umieć liczyć w zakresie powyżej 10, porównać zbiory pod względem ilości elementów, odejmować i dodawać do 10 na konkretach.

Obserwujemy:

- umiejętność liczenia do 20 (liczenie guzików, klocków itp.). Ważne, by dziecko przeliczało głośno, pokazując kolejne elementy,
- porównywanie liczebności zbiorów (pokaż gdzie jest więcej np. kasztanów, guzików),
- dodawanie i odejmowanie na konkretach do 10 elementów.

9. Umiejętności samoobsługowe (im dziecko samodzielniejsze w czynnościach samoobsługowych, tym łatwiej będzie mu funkcjonować w nowym środowisku szkolnym. Nie będzie się też stresowało, że czegoś nie potrafi, że pozostali czekają, że o pomoc musi prosić innych):

Obserwujemy:

- czy dziecko wkłada i zdejmuje samodzielnie ubranie?
- czy zakłada samodzielnie buty?
- czy samodzielnie korzysta z toalety?
- czy samo je, posługuje się sztućcami?
- czy potrafi zostawić po sobie porządek po posiłku?
- czy potrafi odnieść talerzyk po posiłku?
- czy potrafi dopilnować swoich rzeczy i nie narażać ich na zgubienie ani kradzież?

10. Wiadomości dotyczące wiedzy i orientacji społecznej:

Oceniamy: poziom wiedzy ogólnej o otaczającym świecie oraz wiedzy społecznej.

Dziecko gotowe do pierwszej klasy powinno znać reguły życia społecznego i dysponować wiedzą o sobie samym, swoim najbliższym otoczeniu np.:

- jak masz na imię?
- jakie jest Twoje nazwisko?
- jaki jest Twój adres?
- ile masz lat?
- jak nazywają się Twoi rodzice?
- jak nazywa się miasto w którym mieszkasz?
- na jakiej ulicy mieszkasz?

Warto też rozmawiać z dzieckiem na takie tematy:

- jakie zasady obowiązują w twojej grupie / klasie,
- po co są zasady np. dlaczego nie powinno się nikogo bić, przezywać,
- jak można pocieszyć kolegę gdy jest smutny,
- jakie znasz zwroty grzecznościowe (proszę, dziękuję itd.), kiedy je stosujemy,
- dlaczego fajnie mieć kolegów,
- co trzeba zrobić żeby mieć kolegów.

11. Rozwój emocjonalno – motywacyjny:

- warto zastanowić się czy i jak długo dziecko potrafi skoncentrować się na konkretnym zadaniu,
- czy ma umiejętność wykonywania narzuconych mu z zewnątrz zadań,

- czy potrafi podporządkować się poleceniom nauczyciela,
- czy jest samodzielne w działaniu,
- czy aktywnie i samodzielnie potrafi sobie poradzić w trudnej sytuacji,
- czy strategie, które wybiera są aprobowane społecznie i adekwatne do sytuacji (czy nie jest bierne lub czy strategie, które wybiera nie są agresywne),
- jak radzi sobie w sytuacjach społecznych.

Bibliografia:

1. Ocena dojrzałości szkolnej – Bożena Janiszewska
2. Bateria metod diagnozy rozwoju psychomotorycznego dzieci pięcio- i sześciolletnich.

Arkusze obserwacyjne przygotowały:

Olga Biernat – psycholog

Paulina Maćkowska – psycholog

Karolina Graf - logopeda